

Johan van den Acker Textielfabriek bv, wevers sinds 1807

In 2007 kreeg de textielfabriek van Van den Acker het predicaat hofleverancier. Ter onderbouwing van de aanvraag werd destijds door Ton Thelen (1948-2022) onderstaande tekst geschreven. Het zou het begin kunnen zijn van de geschiedenis van die fabriek, maar die is niet verder uitgewerkt. Op het moment van schrijven was de textielfabriek nog volop actief. Dat is in de tekst ook te lezen. Inmiddels is Van den Acker met zijn activiteiten gestopt, maar het leek de redactie gepast om de originele tekst van Ton niet te wijzigen. Gezien de herontwikkeling van het fabriekscomplex is het onderwerp voldoende actueel om nu op te nemen in Gemerts Heem.

Johan van den Acker Textielfabriek te Gemert is een van de weinige bedrijven in de Nederlandse textielindustrie, die als zelfstandig bedrijf zich hebben weten te handhaven en in een lange traditie staan van vakmanschap, flexibiliteit en creativiteit. Met uitzondering van de spinnerij is het een geïntegreerd bedrijf, dat de garens verft, de dessins ontwerpt, de doeken weeft en finisht. Van de productie van hoogwaardige kledingstoffen, van volksdracht tot modern, en huishoudtextiel is sedert een tiental jaren een nieuwe weg ingeslagen van de productie van interieurstoffen, waarvoor de eigentijdse ontwerpen van de eigen afdeling komen. Met die ontwerpen volgt de firma niet alleen de trends, maar zet ook nieuwe trends uit en verbreedt daarmee haar debiet. De aandacht richt zich daarbij op de markt in de VS, waar de firma afzetmogelijkheden ziet en met name op de markt in Azië, waar een groeiende vraag is naar onderscheidende westerse kwaliteitsproducten. De dynamiek van de onderneming behelst voorts het

zoeken naar milieuvriendelijke productiewijzen en producten.

Door een zuinige bedrijfshuishouding, waarbij de resultaten ten bate van het bedrijfsbelang werden ingezet, en een in zekere zin conservatief beleid, waarvoor vakmanschap en dessinontwerp zo gezegd de schering van een hoogwaardig bedrijfsproduct vormden, en doordat binnen de familiale bedrijfs-cultuur deskundigheid en inzet bij de opvolging prevaleerden, heeft de onderneming de concurrentie van grootschalige bedrijven en de goedkopere textiele producten, die in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw de binnenlandse markt overspoelden, goed weten te doorstaan. Thans staat de zesde generatie aan de leiding van een bloeiende onderneming, waarvan de oorsprong in rechte lijn teruggaat tot Henricus Peters van den Acker, gedoopt te Gemert op 4 maart 1781 en overleden aldaar op 21 maart 1837. Het adres bij zijn geboorte was Pandelaar; hij overleed op het

adres Hoekje, daar waar later de fabriek van de Gebrs. Van den Acker was gevestigd.

Henricus Peters trouwde op 14 juni 1807 met Johanna Penninx, gedoopt 14 november 1781 en overleden op 17 november 1844. Johanna Penninx, sedert 1837 weduwe, stierf eveneens op het adres Hoekje. De memorie van successie, opgemaakt op 29 januari 1845, is ondertekend door hun vijf zonen: Petrus (Henricus, ook wel Petrus de oude genoemd), Johannes, Antonius (Peeters), Petrus (Peters, later is de naam Albertus aan Petrus toegevoegd, ook wel Petrus de jonge genoemd), en Arnoldus (Peters), allen genoemd fabrikant te Gemert. In een verkoopakte van 31 mei 1847 blijkt slechts één Petrus als fabrikant te zijn vermeld. Dan koopt Peter van den Acker, van beroep winkelier, voor fl 160,- aan Johannes van den Acker, Antonius van den Acker en Peter van den Acker, fabrikanten te Gemert: een vijfde deel in het onroerend goed, bestaande uit een huis sectie I 524; een huis sectie I 525; een ververij en erf, sectie I nr. 856 en een tuin, sectie I nr. 857. Naar alle waarschijnlijkheid is deze verkoop gedaan door Petrus de oude, aangezien van Petrus de jonge twee zonen later in het bedrijf komen en het huwelijk van Petrus de oude kinderloos is gebleven. Daarop wijst ook de memorie van successie van Petrus Albertus, gedagtekend 17 juni 1863, waarin aan zijn weduwe en voogdes over hun minderjarige kinderen toevalt een vierde deel in het onroerend goed, bestaande uit huizen, erven, tuinen, ververij en bouwland, waaronder genoemd de percelen sectie I nr. 524 en 525. Blijkens een brief van de Nederlandsche Handelsmaatschappij, gericht aan de burgemeester van

De woning van de familie Van den Acker in de Schoolstraat in 1935. Een deel van het pand is dan al gesloopt. De muurankers geven het jaar 1785 aan. Toen al was de familie Van den Acker eigenaar.

Gemert, Hendrik Rietman (1829-1847), gedateerd 18 oktober 1845, heeft deze met zijn aanbeveling het verzoek van de firma Gebrs. Van den Acker gesteund om een order te verwerven voor de levering van katoenen en linnen stoffen. Arnoldus maakte toen al geen deel meer uit van de firma, zoals blijkt uit een verkooptransactie die op 10 september 1845 gesloten werd tussen Peter van Bon, de koper, en een collectief van verkopers, onder meer bestaande uit: vier leden van een familie Otten, allen wevers; de fabrikanten Albertus en Antonius van den Acker; Peter van den Acker, zonder beroep, en Johannes van den Acker, bakker. Johannes handelde mede namens zijn broer Arnoldus, “broeder van de orde der Dominicanen, wonende te Uden”. De verkoop betrof een vijfde deel van onroerend goed voor een bedrag van fl 110,-.

Merkwaardig is de last die op de koper rustte om *“uit deze goederen voor vier vijfde gedeelten te blijven vergelden jaarlijks een gulden zestig cents aan het pastoreel register der gemeente Gemert.”*

De in de vermelde akten van 1845 en 1847 soms wisselende beroepsaanduidingen voor de gezamenlijk onder de naam van Gebrs. Van den Acker producerende familieleden wijst niet op de beoefening van zelfstandige en gescheiden werkzaamheden. De combinatie van fabrikant, bakker en winkelier, handelende in gewezen linnen en katoenen manufacturen, houdt verband met het in die tijd nog kleinschalige karakter van de nijverheid, waarbij de nevenverdiensten, al dan niet in de vorm van de veel voorkomende gedwongen winkelnering, een noodzakelijke aanvulling op het bestaansinkomen vormden. Volgens de kroniekschrijver van de familie, Johannes Gijsbertus Maria van den Acker (geboren 16 januari 1886 - overlijdensdatum niet bekend) is de combinatie van fabrikant met bakker en winkel pas in 1913 beëindigd.

Ook de beroepsaanduiding van fabrikant is in die tijd geen eenduidige omschrijving van de aard en omvang van de verrichte werkzaamheden. Ondanks de in de Franse Tijd ingevoerde, meer gesystematiseerde overheidsadministratie blijft de invoering en interpretatie van de gegevens nog beperkingen, onzuiverheden en onduidelijkheden aankleven. Bovendien zijn de gegevens over dergelijke vroege nijverheidsontwikkelingen, als ze al in voldoende mate geregistreerd zijn, maar schaars nagelaten.

Tegen het midden van de negentiende eeuw heeft de weefnijverheid binnen de uitgebreide familie Van

den Acker zich geconcentreerd in de fabrieksmatige samenwerking van de Gebrs. Van den Acker, gevestigd op het Hoekje. Al in 1804 is daar als wever werkzaam Joannes Wilhelmus Peters (gedoopt 22 juni 1773, overleden 5 januari 1819), een broer van Henricus, de stamvader van de tak, waarvan thans de zesde generatie aan de leiding staat van de firma Van den Acker. Ook de drie andere broers van Henricus zijn wever. Daarin volgen zij hun vader op: Petrus Janse van den Acker, gedoopt 2 oktober 1738 en overleden 24 april 1781. Henricus was toen een maand en drie weken oud. Het weversberoep voert nog een generatie terug, tot Joannes Janssen van den Acker, gedoopt 14 augustus 1706 en overleden 18 oktober 1757. Hij was schepen van Gemert en bezat verscheidene percelen grond. Behalve in de rechte lijn kwam het beroep van wever ook voor in andere takken van de familie. Met de onder de naam Gebrs. Van den Acker gezamenlijk beoefende weefnijverheid was een al lange en vertakte beroepstraditie voortgezet.

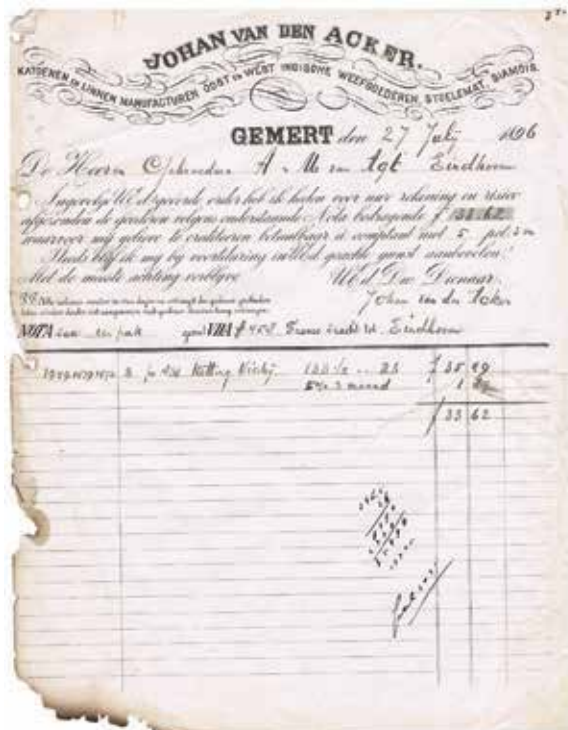
In de bevolkingslijst van 1799 staat een Hendricus van den Acker als kostganger vermeld, wat overeenkomt met de leeftijd van Henricus Peters. Uit een nauwkeurige vergelijking van gegevens kunnen andere naamdragers met grote waarschijnlijkheid worden uitgesloten. Wat bovendien voor de identificatie spreekt, is dat zijn oudere broer Jan Willem eveneens op de lijst voorkomt en de opgegeven leeftijd klopt. Dit geldt niet voor Henricus, die als jonger staat opgegeven. De bevolkingslijst is echter opgemaakt op basis van mondeling aangereikte gegevens, die in meer gevallen niet geheel blijken overeen te komen met de doopregisters. Onwetendheid of belangenoverwegingen kunnen

aan een onjuiste leeftijdsopgave ten grondslag liggen, zoals het willen ontlopen van de conscriptie, wat bij Henricus denkbaar is vanwege het feit dat hij nog kostganger was. Is bij het huwelijk van Henricus Peters geen beroep vermeld, dit geldt ook voor de aangifte van de geboorte van zijn oudste zoon Petrus (2 februari 1808). Bij de geboorte van Johannes (12 augustus 1811) is als beroep van Henricus Peters 'tisserand', wever, opgegeven, evenals in de geboorteakte van de derde zoon, Antonius (24 september 1813). Daarin staat zijn echtgenote, Joanna Penninx, vermeld als 'fileuse', spinster. Het is alleszins aannemelijk dat Henricus Peters en Joanna Penninx bij hun huwelijk in staat zijn geweest om een zelfstandig bestaan op te bouwen. Toen hun jongste zoon werd geboren Arnoldus (25 oktober 1818), luidde het beroep van de vader wever en staat de moeder als particuliere aangegeven, wat mogelijk er op wijst dat haar beroepsarbeid niet meer nodig was om in het gezinsinkomen te kunnen voorzien.

De eerste beschikbare bronnen die een indruk geven van de welstand zijn de 'belastinglijsten'. De naam Henricus Peters

komt met zekerheid voor het eerst voor in het patentregister van 1809. De vermelding in de aanslag van de additionele stuiver voor het jaar 1808 berust mogelijk op een foutief patroniem. Hoewel ook het patentre-

gister van 1806/1807 bewaard is gebleven, waarin een Henricus van den Acker wordt vermeld, betreft

het hier naar alle waarschijnlijkheid niet Henricus Peters, aangezien bij de aanslag van 1809 beide namen genoemd worden. Het genoteerde beroep in de belastinglijst(en) van (1808 en) 1809 is dat van wever. De hoogte van de aanslag voor een

wever is gering in vergelijking met de enkele als fabrikant (of fabrikteur) opgegeven personen die in de textielnijverheid werkzaam zijn: volgens het register van 1806/1807 acht stuivers tegenover dertig stuivers, met die aantekening dat het

een fabrikant of fabrikteur betreft met minder dan vijf knechten/werklieden. De belastingheffing in de

personele omslag van 1815 laat voor Henricus Peters een inkomensverbetering zien, die daarna met een

enkele terugslag aanhoudt tot de laatst vermelde opgave van 1833.

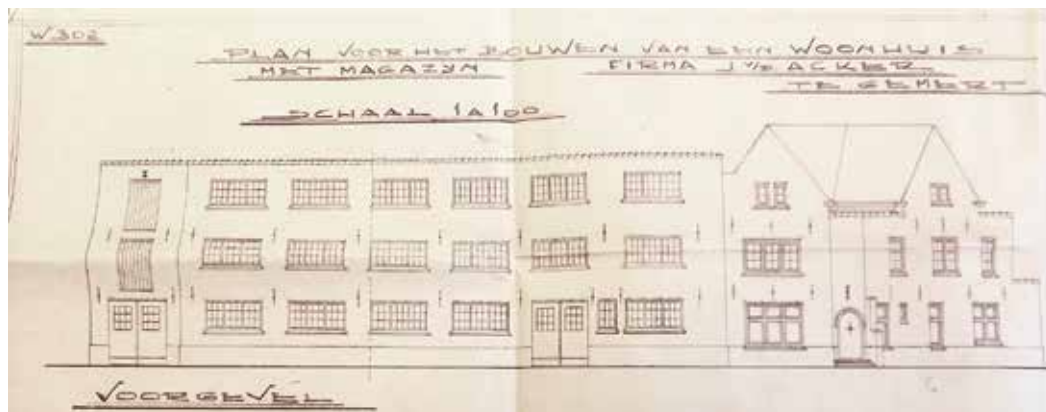
In dat jaar komen de namen van zijn zonen nog niet in het register van de personele omslag voor. Qua beroep treden zij in de voetsporen van hun vader. Als deze in 1837 overlijdt, zijn al zijn zonen meerderjarig, van wie alleen Petrus Henricus (geboren in 1808) gehuwd is. Als hun moeder Joanna Penninx overlijdt, 17 november 1844, zijn Johannes (1811) en Petrus Albertus (1815) nog ongehuwd. De eerste vermelding van het samenwerkingsverband in de firma Gebrs. Van den Acker dateert, zoals vermeld, uit 1845, toen burgemeester Rietman een verzoek van de firmanten om orders van de Nederlandsche Handelmaatschappij ondersteunde. Is er over het begin van hun samenwerking geen informatie bewaard gebleven, de omstandigheid dat Petrus – hoogstwaarschijnlijk de oudste uit het gezin – aan zijn broers in 1847 zijn aandeel in twee huizen op het Hoekje verkoopt, benevens een in dezelfde kadastrale sectie gelegen ververij, wijst op een gedeeld bezit dat hen uit erfenis is toegekomen en daarmee tot de bedrijfsgoederen van hun vader heeft behoord. De verkoop van zijn aandeel kan erop duiden dat hij zich uit de gezamenlijke onderneming heeft teruggetrokken. Een aanwijzing hiervoor biedt de vermelding van de Gebrs. Van den Acker in het patentregister van 1850/1851, waarin de fabriek geregistreerd is op

naam van Johannes en Antonius en Albertus (= Petrus Albertus) als “medeteekende deelgenooten” vermeld

staan. De firma werkte toen met acht kuipen en zes werklieden; er was een bakkerij en winkel aan de fabriek verbonden.

Over de start van die gezamenlijke onderneming tekende de kroniekschrijver uit de mond van zijn grootmoeder, Petronella van Thiel (geboren te Bakel 26 augustus 1820, overleden 5 juli 1896), de echtgenote van Johannes van den Acker, op, dat het voor de gebroeders hard werken was “*dag en nacht*” om de bontweverij te “vervolmaken” en tot een bloeiende zaak te maken. Johannes “*zorgde voor het afzetgebied, door zijn veelvuldige reizen in de naaste omgeving en daarbuiten. wat met veel moeilijkheden gepaard ging, want men reisde per postwagen of per pedes apostolorum.*”

Petrus (de oudste) overleed in 1867; hij liet geen kinderen na. Antonius is tussen 1861 en 1867 uit de firma teruggetreden en voor eigen rekening een weverij elders begonnen. Toen hij in 1868 overleed, kwam ook daaraan een einde, omdat hij geen opvolgers had. Zijn enige zoon Hendrikus Johannes was ingetreden in de orde van de norbertijnen en zijn dochters zijn ongehuwd gebleven. Petrus Albertus (de jongste) is al in 1863 overleden. De firma Gebrs. Van den Acker rustte toen geheel op de schouders van Johannes, aangezien zijn twee zonen Thomas Peter (geboren 6 april 1854) en Arnoldus Johannes (geboren 4 november 1855)

De bouwtekening uit 1935 van woning met magazijn in de Ruijschenberghstraat.

nog te jong waren. Dat geldt ook voor de zonen van zijn jongere broer Petrus: Antonius (geboren 31 oktober 1852) en Hendrikus (geboren 18 augustus 1854). Arnoldus, Hendrikus en vermoedelijk ook Antonius blijken later wel in het familiebedrijf te zijn gaan werken.

In 1893 kwam de voortzetting van het familiebedrijf geheel op de schouders te rusten van Arnoldus. Met Henri regelde hij de afwikkeling van zaken. Hij kocht met geleend geld van zijn moeder voor f 30.000,- de fabriek en inboedel over van Hendrikus, afgezien van wat deze voor zichzelf daaruit wilde behouden. Met grote voortvarendeheid zette Arnoldus Johannes zijn schouders eronder. Hij schreef de zakenrelaties aan en stelde hen van de verandering op de hoogte: *"Heel onze firma is uit elkander geslagen; er zijn nu drie Van den Acker fabrikanten Ondergetekende was de persoon die altijd de goederen fabriceerde, bijgevolg durf ik u wel zeggen die zullen er niet minder op worden."* Hij tekende met Johan van den Acker, welke naam sedert hij op 20 juli 1893 een nieuwe start heeft gemaakt, de handelsnaam van het familiebedrijf is geworden. Het afzetgebied dat hij met de nieuwe

fabriek bewerkte, was onder de oude firma Gebrs. Van den Acker inmiddels tot geheel het land uitgebreid. Hij kon profiteren van de aantrekkelijke conjunctuur en voerde in het bedrijf de nodige technische vernieuwingen door. *"Midden in zijn werk overviel hem de dood."* Hij overleed op 57-jarige leeftijd (1913). Het onverwachte overlijden legde een zware last op zijn echtgenote Petronella van Boerdonk (geboren te Beek en Donk 23 maart 1863). Met de hulp van haar net meerderjarige oudste zoon Johannes Adrianus Maria (geboren 16 juli 1891) en de jongere Henricus Christianus Maria (geboren 2 september 1897) slaagde zij erin om het bedrijf over te nemen en draaiende te houden. De traditie van het familiebedrijf is vervolgens voortgezet door twee zonen van ieder van de broers. De vijfde generatie kwam aan het roer: van 1950 tot 1995 Johannes Adrianus Maria (geboren 21 juni 1929) en van 1953 tot 1998 Godefridus Adrianus Maria (geboren 3 september 1931), beiden een zoon van genoemde Johannes; van 1957 tot 1997 Arnoldus Johannes Maria (geboren 31 augustus 1932) en van 1960 tot 2001 Felix Petrus Maria (geboren 14 maart 1936), beiden een zoon

In 2007 werd de firma van den Acker hofleverancier.

van genoemde Henricus. Thans staat de zesde generatie en wel in de rechte lijn aan het hoofd van dit oude familiebedrijf: mr. Pieter Lodewijk Henri (geboren 26 augustus 1967), een zoon van Felix van den Acker.

Samenvatting

De oudste vermelding van Henricus Peters van den Acker als wever komt voor in het patentregister van 1809. Daarin staan ook vermeld met de beroepsaanduiding 'waver' Jan Willem en Antonius, beiden broer van Henricus Petrus. Jan Willem blijkt in 1804 te wonen op 't Hoekje, waar de latere fabriek van de Gebrs. Van den Acker gevestigd is. De namen Henricus, Johannes Janssen en Tony (Antonius) komen als 'linne wever' ook voor in het patentregister van 1806/1807, allen vermoedelijk broers en neven van Henricus Peters. Het is voor de hand liggend dat Henricus Peters bij zijn huwelijk, 14 juni 1807, in staat moet zijn geweest om de kost te verdienen en een gezin te onderhouden. Hij was toen immers al 26 jaar en ongetwijfeld als wever werkzaam, evenals zijn broers en neven. Vanwege het gegeven dat zijn kinderen het weversambacht in een gezamenlijke onderneming tot een fabriek van manufacturen uitbouwden, kan in redelijkheid aangenomen worden dat bij hem de bakermat stond, waaruit de latere fabriek onder de naam Gebrs. Van den Acker voortkwam. Hoewel

het weefambacht in de familie Van den Acker zowel vóór die tijd als nadien een veel voorkomende beroepsuitoefening was, is alleen uit zijn tak het familiebedrijf Gebrs. Van den Acker gesproten, later voortgezet onder de naam Johan van den Acker. Met recht voert de firma in haar logo de aanduiding

'wevers sinds 1807', hoewel het begin dat met de activiteit van Hendrik Peters verbonden is, pas na enkele jaren in de gemeentelijke registratie onder de categorie van fabrikanten is gerubriceerd. Daarbij moet aangetekend worden dat met uitzondering van de fabriek van Johannes Theodor Prinzen het begrip fabrikant een breedsprakige aanduiding is voor de omvang van de bedrijvigheid; zo werkte een als fabrikant geregistreerde ondernemer blijkens een opgave uit 1816 met minder dan vijf wevers in vaste dienst. Dit betekent dat er nog veel zelfstandige weefnijverheid als huisindustrie beoefend werd.

Was het begin met de gezamenlijke activiteit van Henricus van den Acker en zijn echtgenote Johanna Penninx heel bescheiden, in vergelijking met de dan al als fabrikant geregistreerde wevers is het de enige vorm van autochtone weefnijverheid in Gemert – die hier in het verleden veelvuldig en ook op grotere schaal beoefend werd – die tot de dag van vandaag als familiebedrijf zich heeft gehandhaafd, terwijl elders, zoals in Tilburg, Eindhoven, Geldrop en Helmond, zij aan de concurrentie en schaalvergroting ten onder is gegaan.